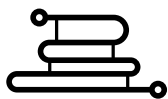

Biblioteka
JANUS

TIM press

Biblioteka
JANUS

Dragi Mihajlovski
BAJAZID I OLIVERA

Naslov izvornika
Bajazit i Olivera

Copyright © Jana Mihajlovska-Ivanov, 2026.

© za hrvatsko izdanje:
TIM press d.o.o., Zagreb
tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-369-073-5

DRAGI MIHAJLOVSKI

Bajazid i Olivera

ROMAN

S makedonskog preveo
Borislav Pavlovski

Zagreb, 2026.

U stvaranje ove fiktivne priče o Bajazidu i Oliveri uvrštene su misli Shakespearea, Rozanova, Paracelsusa, Heraklita, dijelovi *Historije* Von Hammera, djela o Makedoniji Matkovskog, životija svetaca, mitova i legendi koje su zapisali Koneski i Cepenkov, kao i ajeta i molitvi te ideje iz *Kur'ana* i *Biblije*.

Za Gorjanu i Janu

1.

Baš tako. Zašto ne? Bajazid i Olivera. Baš kao Troilo i Kresida, Leandar i Heroja, Romeo i Julija, Antonije i Kleopatra. Lijepo zvuči, zar ne? Prvo muško pa žensko. Po dobrom starom, biblijskom običaju. Da se zna tko štiti a tko je šticećen, tko vodi a tko je vođen. Nije slučajno da u Zavjetu šticećene i vođene najčešće nema. Iz čisto zaštitničkih razloga, mislim. Ili, možda, iz sebičnoga straha od drugoga. Od Asmodeja, najvjerojatnije, ili crnoga Ahrimana, ili okrutnoga Moloha, lakomoga Mulcibera, bezočnoga Crnoboga. Da nisu zbog nečega pozavidjeli zaštitnicima, pa su im se ubacili i uvukli u grud i načeli i zavlada i umom te oteli najdraže. Zato je i zapisano: Noa rodi Jafeta, Jafet Mosoha, Mosoh Evera... Kao da su se ti muškarci čudnih imena sami kreveljili, sami vrištali do neba, sami se krvavo porađali, bludno se množili. Ali od iskona jest ovako: mi, žene, ljubimo, a oni, muškarci, posjeduju.

Da se zaštitim od njegove ružne opakosti, sjedila sam satima ovdje u svojoj zavjetnoj manastirskoj sobi u Ježevu, na jugu Makedonije, u blizini prelijepog Soluna, grada nazvanog po ženi kralja Kasandara, sestri slavnoga Aleksandra Makedonskog, gdje poprilično nevješto, ali iskreno zapisujem povremene izljeve ljubavi i mržnje, dvosmislene proplamsaje vjernosti i žudnje za osvetom. Da bi mi se poslije toliko godina konačno smirila uznemirena duša i kako bih našla svoj put do jedinoga kojeg sada volim – moga nevinog, lažno naivnog, još uvijek vješto sakrivenog Boga. Budući da jedino njemu još vjerujem, iako na neviđeno, što se kaže, samo

u trenucima njegova spoznavanja. I zahvaljujem mu što je iz zadimljene gore, skriven poput djeteta, mojoj sestri Jeleni, majci mojoj Milici i bratu momu Stefanu, ali i meni, dao dar pisanja. I nagovijestio da je on, Bog, možda u knjigama, i da pišući možda stvaralački uređujemo ili preuređujemo stvari, svejedno, i da su pisanije naše svemir iz kojega se ne mora izići jer je tamo jedina, istinska zaštita u blizini Njegovoj koja će jednom kroz muke i jad, post i stradanje, preoblikovana, a zatim trajna, u svim beskonačnim dopodnevim i popodnevim vječnosti, *bezbrizno neopтереćena* prolaziti polako stranicama i bez oklijevanja nas čuvati.

I evo, s vremena na vrijeme, iako još uvijek ne posve jasno, čujem kako mi kaže, šapuće mi, govori baš između redaka da se ne moram bojati, najmanje smrti, bez obzira na to što je strah, kaže, i početak mudrosti. Zašto onda treba, ako je Bog istina, s radošću čekati smrt jer se jedino tada ona spoznaje. Vidjela sam i dočekala mnoge smrti i tek sada, dobro slomljena godinama, razmišljala sam satima u samoći, više godina, s perom u ruci nagnuta nad listom papira, mislim da počinjem shvaćati bit. I te prazne poglede, ah, ti prazni pogledi! Koliko im sada zavidim! Upravo u tim trenucima praznine bila ti je duša zaokupljena odlaskom. Baš tada, u tom blaženom bespuću svi umirući spoznavali su cijelu istinu vlastitoga življenja i postojanja. Boga su vidjeli kako se otkriva i ukazuje iza grma! Kakva zabluda, kakva obmana, kako veličanstven privid! Ježeći se, gledala sam smrt, a oni su u toj predsmrtnoj praznini spoznavali istinu, vidjeli besmrtni dolazak svoga Boga među njih!

No kolebljive su misli smrtnika, pogrešni pomišljaji. Budući da gnjilo tijelo opterećuje dušu, zemaljska koliba tišti um i ispunjava ga brigama. I on je nesavršen jer je uplašen neugodnom povezanošću s tijelom pa se ne može radovati njegovoj smrti. Samo

savršen um zna što mu donosi sreća. I, Gospodine, ti se objavljuješ u tome što sada osjećam, dok bez daha zapisujem ovu dušicu, pa dokad ćeš dozvoljavati da beznačajni žude za neznanjem? Dokad će divlja, razuzdana tmina prekrivati vakufski predio prepun šarene ljepote, bijele kupole ubave crkve što se vinula u oblake i krilašca bezbrižne čigre raširena pred olujnim Zefirom, dok tamnocrveni opojni miris ružina grma ponosno buja nad raslinjem? Dokad će svijet biti častan za nečiste, prevrtljiv za iskrene, plitak za dubokoumne? Dokad? Dokad će biti pokriće čak i Tebi?

2.

Da. Da. Da. Olivera sam ja. Najmanja. Najljepša, najnesretnija kći od osmero djece Lazara i Milice, svetoga velikomučenika, kneza koji je poslije pogibije na Kosovu toga prokletog lipanjskog popodneva 1389. godine počivao iskasapljen u svojoj zadužbini, manastiru Ravanici, i prečasne kneginje koja, zamonašivši se kao Evgenija a prije upokojenja u studenome 1405. godine u svojoj zadužbini, manastiru Ljubostinji, bijaše preimenovana u Efrosiniju. Olivera posjedovana, Olivera ponižena, Olivera omražena, Olivera ubojica, nekadašnja moma naivnom hrabročću na nabujalim prsima dočekala svoga princa iz bajke a ispratila ga natrag okrutno, bezosjećajno, bez trunke grižnje savjesti. I tko me može ukoriti? Tko mi na ovoj prelijepoj zemlji može govoriti utješno o ružnoj slici što mi sami, ljudi, iz urođenoga prokletstva ili tužnoga neznanja, činimo s ljepotama života? Zna li netko tajnu ljudskoga usklađivanja s prirodnim ritmom zemljine staloženosti, sa spokojem? I kako da satremo nasljednu tminu uma što nas trajno vuče i usmjerava prema izopačenosti, tomu nenormalnom stanju sasvim normalnoga, osobnoga svijeta. Tako se, vjerujte mi, i meni dogodilo. Od najmanje, najdražesnije, najzaštićenije, možda i najvoljenije princeze, nekakve su apokrifne sile u meni skrenule moj um prema nasilju, pretvorile me u zvijer, u nepoznanicu samomu svom biću, suca i krvnika okorjeloga, ali ipak od Boga stvorena takvoga svijeta i vijeka. I to zbog nespremnosti, iako za to opravdanja nema. Ali tek sada, dok se zgrbljena od reume i oslabljena vida vučem s

pokrivenim, izboranim licem, sa šumom riječi što mi izviru iz duše, kao pocrnjela golubica koja se povremeno saginje da bi ključala iz milosti bačene mrvice kruha na okviru nekoga lijepog prozora, shvaćam koliko je spremnost bila važna. Da si spreman na sve ono što trenutak može donijeti. A on nosi nanose radosti i tuge, potrese od života i smrti, vihore sreće i nesreće, nezemaljske elemente najvišeg reda. I ne bi bilo važno trošiti se razmišljajući hoće li sve ovo doći. One svakako, nezaustavljivo, a da ne traže dozvolu od nas, dolaze. Zato što bijaše njihov posao ili iskonski zavjet da stalno samo to rade. Kao da nadiru nabujale proljetne rijeke. Prije ili poslije, svejedno. Bilo je važno, sada sam naučila, da si spreman. Da im budeš dorastao uvijek i u svakom trenutku dolaska. Da ih dočekaš i prihvatiš bez velikih uzbuđenja, bez snažnih rastrojstava. To se zove svjesnost. Svjesnost o sebi, o ljudima oko sebe, svijetu u kojem se bivstvuje. A meni je upravo ovo nedostajalo u vrijeme kad su moje djevičansko biće grubo obuzeli ovi tamni nanosi, ove mračne vjetruštine, svijetleći koraci. Spremnost. Pa sam ubrzo kao najzaštićenija u čarobnom svijetu maštarija i djevojačkih snova, bila bačena u divlje opkope okrutnosti i bezočnosti da osjetim život odmah i bez zadržke u punoj njegovoj žestini i ružnoj izopačenosti. Pa da odrastem iz krhke, nježne, najmilostivije djevojčice djetinje zagledane u ljepote svijeta u sazrelo surovu, grubu, nemilosrdnu ženu punu gnjeva i želje za osvetom. A na koga sam bila ljutita? Na onoga što mi je otkazao zaštitu jer je neodgovorno poginuo na glupom bojnopolju ili onoga što je prvi ušao u moju čistu utrobu i uprljao je poganskom muškosti? Ili na život općenito? Na njegovu prijetvornost, lukavost, podlu privlačnost i postavljenost? Ili na sebe? Na svoju nespremnost da prihvatim njegove hirove i odrastem? Neka Bog otkriva sve ovo dok vam pripovijedam. I neka se otkrije, hvala mu!

svijesti, duša oduzima samoj sebi vlagu, gubi od svoje duševne biti. Koliko se duša više vezuje za tijelo, toliko je vlažnija i nemo-ralnija, a ukoliko je vatrenija i suša utoliko manje opći s tijelom, pa je toliko umnija i bolja i toliko je veći njezin udio u svemirskom umu kao svemirskoj vatri. Ili,“ završio je fantastičnom poantom koja me sasvim smirila i ponovno vratila u naivnu, ali djevičansku riznicu zaljubljenosti, „kad se čovjek opije, vodi ga golobradi mladić, pa on tetura ne primjećujući kamo ide jer ima vlažnu dušu, a vlažna duša mnogo lakše propušta neznanje, pohotu i strast. I teško je boriti se sa srcem, jer i da poželi, kupuje ga po cijeni svoje duše. Suha duša, Olivera, najmudrija je i najbolja, a oči i uši su loši ljudski svjedoci ako im je duša barbarska! Zato se mora trezveno misliti. To je najveća vrlina što nam omogućava da postupamo u dosluhu s prirodom i Bogom!“

11.

I doista se znao pokajati. Kao da bijaše kršćanin po postupcima samo što je pokajanje provodio sultanski. Ne postom i malim trudom nego velikim potezima i djelima. Reče mi, pamtim, lijepo mi je rekao, samo desetak dana nakon što je strogo zapovjedio da se vrate sve karavane s vinom iz Makedonije i da nikada više ne prijeđu granice njegova carstva, da su čak i poput morskog pijeska naši grijesi, nema nijednoga grijeha od kojeg pati milost Božja, nema nijednoga grijeha što se ne popravlja kajanjem. „Bog je velik, Olivera, i širok, i visok, i dubok, i neiscrpan, i prihvaća kajanje svakoga samo ako mu se na odgovarajući način obratimo i sukladno tome postupimo, cijelim srcem, bez ikakve mračne zadržke. I ako se pokajemo sada, u mladosti, dok smo na nogama, dok su nam tijela jedra i sposobna za djelovanje, a ne u starosti kad smo iznemogli i ne možemo ništa izvršiti što se traži od nas da se spasimo i nastavimo životom. Moramo biti budni, trijezni i svjesni onoga što radimo jer nitko ne zna sat naše smrti. I da ne budemo lijeni jer lijenost nikada ne vodi prema dobru i ne čini dobro ni tjelesnom ni duhovnom. Onaj što je lijen za svoju njavu, ne okopava ni svoje vinograde, pušta ih da zarastu u trnje i trave. Onaj što ne upravlja svojim carstvom s dužnom trezvenošću i budnošću, dozvoljava i sam da se zapusti i da cijelo njegovo carstvo postane bludna pustinja!“ Bože, kako mi je govorio! Kao pustinjač Prohor Pčinjski ili kao eremit Joakim Osogovski ili isposnik Jovan Rilski! Toliko vješt s riječima i iskren u duši učinio mi se u tim

16.

Kad je sutradan otišao nazad u Konstantinopol, ostavio je ogromnu prazninu iza sebe, prazninu koju sam i prije, u drugim odlascima, osjećala, ali nikada nije bila kao ova, tolika kao ambis, toliko ružna, toliko bez mjere, bez dubine i visine, šupljina toliko zvjerska koliko beskonačna, obala bez mora koje je preko noći presušilo i ostavilo u amanet da svatko tko će vidjeti i preživjeti njegovu mijenu, osjeti nevjerovatan grč u duši i umu, i poludi. Šetala sam kao neprisebna kroz široke odaje, želeći smiriti iznenadnu bol, ukrotiti otvoreni i prokuljali bunar jeze, ali pomoći nije bilo. Po glavi mi se neprekidno motala pomisao na mogućnost da mu se nešto dogodi, ili mu u borbi opakim mačem probodu veliko srce, ono plemenito skrovište u kojem će biti uvijek sigurno mjesto za mene, ako sâm neočekivano odluči i pored sinoćnje želje za ostankom, kao jednom car Julijan prije za njega tragične bitke s Perzijancima, otići sa svijeta i ostaviti prosječnima da vladaju svom njihovom lukavom dosadnošću! Što će tada biti sa mnom? Hoće li mi se svi oni paše, age, begovi još uvijek klanjati ili će me odjednom zaboraviti i, nazivajući me nevjernicom, kao krpu izbaciti iz palače i možda vičući za mnom kurva, putana, rospija, ispratiti me poganostima i psovkama te raznim drugim nedoličnostima natrag mojoj majci? Sve sam mogla i morala očekivati od tih nevjernih i podlih ulizica, krupnih plodova crne prijetvornosti, svilenih razbojnika bučne podmuklosti. Ali udarac je došao s druge strane, sa sasvim druge, iz samoga iskona iznenađenja! Poslije ću

vam probati ispričati o njemu, jer još uvijek nisam spremna kao što treba, strah me hvata pri samoj pomisli da moram govoriti o njemu, iako mogu ovdje samo njegov začetak spomenuti, zato što mi je toliko jako rasparao dušu, toliko jako rastrgao srce!

Ali tada, toga dana poslije započinjanja pohoda na Konstantinopol, tko zna kojeg po redu u šestogodišnjoj opsadi, morala sam nešto učiniti da ispunim tu opasnu prazninu što mi je drsko mučila uplašenu dušu. I ugledajući se na Makedonku Kleopatru koja je slala, malo prije Krista, svakodnevno iz svoga Egipta glasnike da je izvještavaju o borbama njezina voljenog Marka Antonija, počela sam i ja svakodnevno slati ljude da mi javljaju što je s Bajazidom, kako je s Bajazidom, je li dobro, je li loše, ide li mu dobro ili loše, kad ima namjeru ako je uopće ima, vratiti se doma. Krupne ženske sitnice, nježni tamni strahovi, zbog kojih sam imala nakanu, ako je potrebno, Bursu isprazniti od ljudi! I hitali su glasnici kao brzi golubovi iz Burse do Konstantinopola i natrag svaki dan iz te duge, teške opsade nepokorenoga svetog grada, duhovnoga centra svijeta, srca pravoslavlja, na samomu početku petnaestoga stoljeća po raspeću našega Gospodina Boga, Isusa Krista.

Nije da Bajazid nemaše i prije ovoga novog krvoprolića uspjeha u borbi s Grcima i drugim žiteljima grada. Odavno je uspio, sâm Bajazid mi je o tome mnogo puta kazivao, da se bizantski car bira po njegovoj želji, na primjer. Ali poslije smrti Ivana Paleologa, na prijestolje je došao Manuel koji je odlučio, poslije jednoga kobnog događaja na sultanovu dvoru u Seru. Ondje je, pred njegovim očima i pred očima mnogih drugih vazala među kojima i moga brata Stefana, Konstantinu, sinu Tvrtkovu, bratu Dragaševu, gospodaru makedonske oblasti oko Vardara i Pavlu Mamasu, gospodaru Epidamna i Monembasija, ona podla zvijer Ali-paša ubio brata

Teodora, da se više ne bi pojavljivao kod sultana. Ali je Bajazid, ubrzo poslije povratka cara, poslao toga istog Ali-pašu pod zidine Carigrada s nalogom da zatraži od cara da dođe u dvorsku službu kod sultana. Budući da je ovaj to odbio, započela je teška opsada koja je trajala šest godina. Većina žitelja pobunila se jer je željela da se grad mirno preda Turcima umjesto da umru od gladi. Kao rezultat ovoga, Bajazid je na kraju odredio Ivana, sina Andronikova, za cara umjesto Manuela koji se morao s time suglasiti. Manuel je otplovio za Peloponez, ostavio tamo obitelj i započeo neuspješno putovanje u Milano, Genovu, Firencu, Francusku i Njemačku, moleći za pomoć. U samom Konstantinopolu vladao je Ivan, ali morao je prihvatiti novu džamiju i kadiju u gradu, godišnji danak od deset tisuća dukata za sultana i deset zlatom i srebrom napunjenih riba za vezira Ali-pašu. Ovo je bila četvrta džamija koju je bizantski car morao odobriti unutar grada: halif Sulejman, Seldžuk Ertugrul i Kurd Saladin izborili su, prije Osmanlija, slobodno obavljanje vjerske službe, ali je Bajazid postigao da se pored džamije uspostavi i jedna mehkema, jedan vid sudske nadležnosti pa je čak i jedno predgrađe s bitinijske strane Crnoga mora naseљeno turskim kolonistima. Ali mu to, očito, ne bijaše dovoljno. Želio je još, želio je mnogo, mnogo više, kao da se bojao da će brzo ostarjeti ili brzo umrijeti pa neće stići ostaviti traga u kilavom vremenu, ravnodušnom za svaki ljudski napor, samo ga je ovaj, za mene prokleti Konstantinopol mučio, danonoćno, mislim da je samo razmišљao, premišљao, kao nadahnuti krojač kroјio kako da ga uzme, sve mu drugo bijaše beznačajno, manje važno.

Bože, koliko bijasmo različiti! Tada sam se više nagonski, iz nekakve urođene kulture, možda, a ne svjesno kao sada, odnosa prema stvarima i svijetu znatno suzdržanije, skromno čak, nedopustivo smjerno, s naivno prihvaćenom i čvrsto gajenom

23.

Zatim je došao trenutak za osvetu. Za moje osobno, žensko uzvratanje što se skupljalo i laskavo se hranilo u meni godina-ma, iako bijaše uvijek potiskivano izljevima nezadržive ljubavi, toga lijepoga i tužnoga i bolnoga ljudskog prokletstva. Ali sada je došao trenutak da se sva njezina otupjelost izoštri i, barem jednom, prije nego ponovno ta neugasla ljubav navali da je se obeshrabri, te usmjeri prema omraženom cilju kako bi mi postalo lakše. Polako, sporo, poput vode koja se probija suhom dolinom, kroz golgotske patnje i teška poniženja primicao se trenutak koji je, na kraju, ipak došao. Dogodilo se u Akšehiru, mjestu gdje se bijaše ulogorio okrutni Tamerlan toga osmoga martovskog dana tisuću četiristo trećega ljeta Gospodnjega. Nisam znala da me vode k njemu, u njegov veliki šator, a i već mi bijaše svejedno, samo sam se molila da me uzme Gospodin i spasi od strašnih poniženja. No, jednom sam vam već rekla, ne odlučujemo mi ništa, ili barem ne odlučujemo mnogo u vlastitim životima. Sve je posloženo od iskona, možda kaotično i nerazumljivo za čovjekov um, ali uredno i jasno za onog koji radi ovaj posao i uspostavlja red u kaosu. Kad su me uveli u šator, isprva nisam ni željela vidjeti kamo su me uveli, toliko sam bila ravnodušna jer sam točno znala što me čeka: još jedan nepodnošljivo bezbožan ples pred razrogačenim muškarcima, još jedno izivljavanje na mojemu već izmučenom i izmrcva-renom tijelu.

Ali ovoga puta bijaše drukčije, sasvim, sasvim drukčije. Počeo je događaj u kojem neću biti obična, pasivna sudionica nego središnja pridošlica, glavna glumica koja će potpuno zasjati u tamnom prostoru i zavladata scenom! Bit će to događaj koji će me sasvim oživjeti i uzdići te mi vratiti svu vražju ljepotu da s njom napadnem i udarim i ubijem! Jer kad sam digla pogled, odjednom sam shvatila da tamo, u tom prokletom šatoru, sve bijaše spremno da se dogodi nešto veliko i značajno. Zašto bi inače baš na udarnom mjestu, duboko povučen prema sredini zadnjega dijela šatora, sjedio na ružnom drvenom prijestolju osobno Tamerlan okružen sa svih strana, osim s one s koje su me unijeli, svojim ružnim ubojicama, silovateljima i razbojnicima koje su, iz meni nerazumljivih razloga, nazivali dostojanstvenicima? On je zurio u mene, svi su zvjerali, buljili u mene, dugo sam se osjećala veoma jadno, kako sam se trebala uopće osjećati kao jedna slomljena i satrta i ponižena žena, molim vas, ovako sramotno izložena pohotnim pogledima desetaka raskalašenih muškaraca? Na sebi sam imala samo niske sandale i nedopustivo kratak, vojnički plašt. Kosa mi je bila raspuštena, grudi su nekontrolirano virile ispod gruboga sukna, noge su mi bile sasvim ogoljene i izložene pogledima. Ali sve ovo ne bijaše istinski privlačno, ne bijaše stvarno poticajno za jednoga pravog muškarca sve dok se nije dogodilo nešto što mi je probudilo ženstvenost koju sam tajila u sebi i nije me poticala ni nagoni ni svjesno da je pridodam oblinama kako bi postale pravi mamci za mušku strast: dojke nabrekle i nadražene i spremne za dugotrajni dodir i blisko majčinstvo, noge zategnute i prekrizene i razigrane što bude i najdublje zaspalu dosadu zbog ponavljanja uzbuđenja, pogled što žudi i čezne i divlja za vrhunskim sladostrašćem!

A dogodilo se kad je veliki mogul pokazao prstom prema meni a ja se bezvoljno i rutinski okrenula. I vidi čuda! Na samo

pet metara od mene, iza željeznih rešetaka ugrađenih u životinjski kavez koji je bio spušten ovdje da zatvori nedozvoljeno neugodni krug oko mene, gledale su razrogačene oči moga Bajazida! Jadno i bijedno i sramotno poniženo izgledao je taj nekoć veličanstveni sultan! Bože, kakva suprotna slika od one što mi je ostala u sjećanju kada sam ga posljednji put vidjela onoga dana kad je u pratnji svoje sjajne svite otišao na molitvu a zatim i iz mojega života! Gledala sam ga, gledala, oči su mi se učeterostručile i on je gledao mene, vidjela sam da ga je užas obuzimao od onoga što je vidio, njegovu ljubljenu ženu, njegovu krasnu sultaniju ovako ogoljenu i izloženu ovdje u mračnom, tuđinskom šatoru, požudnim pogledima raspojasanih muškaraca! Osjećala sam točno odozdo, iz samih tabana kako mi se širi strašna uciviljenost od žala, bola, tuge, bunta, ljubavi, mržnje dok sam gledala propaloga čovjeka u kavezu kako neugodno, zbunjeno, poludjelo, užasno zaprepašten guta moju poniženu, sramno satrtu, ružno privlačnu siluetu. Bože, bože, govorah sebi, zar ovako želiš da ti muž bude muž, a žena njemu žena? Zar svi ovi događaji veći od Jobovih moraju pokazati da je muž bez žene nepotpun, žena bez muža necjelovita? Da muž i žena idu zajedno, da jedno pripada drugom, da su, ako im je ljubav postojana a ne kolebljiva kao trska na vodi, vjenčani zauvijek? I da se samo kroz brak može ostvariti jedinstvena spoznaja srca pa makar i kroz smrtonosne događaje kroz koje nas sada tjeraš da prođemo? I, vjerujte mi, bijah spremna potrčati prema kavezu, da kroz rešetke provučem ruke, da pomilujem tu tvrdoglavu, nesretnu, drsko obeščaćenu glavu i da mu dam na znanje da ovdje, u cijeloj svojoj nesreći, posred mračnih tuđinaca i dušmana, ima onu, koja se i pored svih zlodjela što su joj nanesena zbog njegove nerazumnosti i taštine, još uvijek brine o njemu, još uvijek ga osjeća bliskim svojem neiskušeničkom srcu, još uvijek ga ljubi.